

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

1750

Caput III. Idem pertractatur argumentum, & de Divinorum attributorum
agitur distinctione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83620](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-83620)

detracta spina dorſi animali quaſi anato-
mice diſſecare: unde Apoſtolum voca-
bulum tranſluit, & comparatione vi-
etimaruſ, quibus ſpina detrahitur, ſigni-
ficiat Deum, quaſi facta anatomia, ſe-
creta omnia conſpicere. *Aures* quandoque
demonſtrant, Deum ratas habere
Fidelium ſuorum preces, ut Psal. cxxix.
2., quandoque vero noſram erga Deum
ſervitutem, ut Ps. xl. 7. *Aures perfe-
ciſti mihi*; quae verba Meſſiam futuruſ
ſignificant erga Patrem obſequentiſſi-
muſ, traſlated verbo **תְּדַבֵּר** *perfodere*
ac *perfodere* ab exemplo ſervoruſ, qui-
bus in perpetuum mancipatum aures
perforabantur. *Manus* vel Dei poten-
tiam, vel flagellum, vel mitem ani-
madverſionem, vel promiſſum ſigni-
fiſcat, quod facile ex adiunctis verbiſ in-
telligitur; nam *extendere* manum idem
eft ac auxilium afferre, ſeu poenam im-
mittere: manum *alleviari* eft mitius cor-
ripiere: manum *reducere* eft poenam re-
petere: manus *expandere* eft ad veniam
& reſipientiam invitare: manus *le-
vare* eft jurare ac promittere; & *pla-
dere* manu ad manum apud Ezech. xxii.
aut manum *complodere*, eft ſumme ad-
verſari, atque favere interfeſtoribuſ.
In braciō robur: in *dextera* virtus in-
nuitur ac potentia, in *digito* autem
ſumma facilitas, mirabile artificiuſ, ac

donum Spirituſ Sancti; quippe perfe-
ctiora ac pretioſa non extentiſ brachiis,
maximoque corporis robore, ſed ſum-
mi digitiſ elaborantur. *Pedes* & im-
menſitatem, & in conterendis hoſtibus
indignationem ſignificant; aliquando
etiam Eccleſiae doctriṇam; nam puſilli
ſolent ad praeceptoruſ ſuorum pedes
affidere. Idem de ſenſu vocabuliſ
dicendum eft; *Auditus* enim pro bene-
volentia & gratia, qua preces exau-
dit, *odoratus* pro complacentia ac de-
lectatione bonoruſ operuſ, *gufus* &
tactus pro alacritate, & operatione ſu-
muntur. Illud denique obſervandum
eſt, quod *Corpus*, nufpiam in universiſ
Biblii tribuitur ſummo Deo, praeter-
quam ubi ſermo eft de Christo: de quo
multipli ratione dicitur. Ac primo qui-
dem ad ſignificandam aſſumptam à Ver-
bo carnem: deinde ad demonſtranda
unionem, & complexum Eccleſiae; po-
ſtrem ad oſtendendam novi Teſtamen-
ti prætantiam, cujuſ veteres cæremoniæ
figura erant & umbra. Eo ſenu de
Neomeniis, ac ſabbatiſ ait Apoſtolum
ad Coloffeniſ. ii. 17. *Quæ ſunt umbra
ſuturom, corpus autem Cbrisſi.* His
& pleniffime ſolutum eft argumentum,
& ad plures divinaruſ literarum tropoſ
exponendoſ latiſſima patet via.

C A P U T III.

Idem pertractatur argumentum, & de Divinoruſ
attributoruſ agitur diſtinzione.

S U M M A R I U M.

- 1. 2. Quam diſtinctionem in Divinis admiferit Gilbertus.
- 3. 4. 5. 6. Attributa Divina tantum diſtin-
guuntur penes diversa cohotata.
- 7. 8. Quo in ſenſu admittenda diſtinctione virtua-
lis Thomistarum, & formalis Scotista-
rum.
- 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. Probatur, inter at-
tributa nullam dari diſtinctionem intrin-
ſecam.
- 16. Usque ad 29. variæ proponuntur, & fol-
vuntur objeſtiones.
- 29. Nulla intrinſeca compoſitio in Deo eft at-
mittenda.

Quam diſtinctionem
in Divinis
admiferit
Gilbertus.

Diximus Gilbertum Porretanum er-
rare in Deo intrinſecam ac realem
diſtinctionem adſtruendo, ſed de
eius hæreſi inter Scriptores non conve-
nire. Nam quidam putant, errasse quod
diſtingueret Eſſentiam Divinam atque
attributa ab ipſo Deo, non autem ea-
dem attributa ab invicem, ut Vasquez
disp. 126. cap. 2. Claudius Fraſſen
Tract. 1. disp. 2. art. 2. quæſt. 2. qui-
bus ſubſcribit Nicolaus L'Herminier;
alii contra afferunt, Gilbertum etiam
inter Divina attributa realem diſtin-
ctionem conſtituiffe, ut Petavius lib. 1.
cap. viii. Juuenit. diſſert. 111. q. 1. in

eamque propendit Eminentissimus Gotti
Quæſt. iv. dub. 1. §. 2. Antequam vero
noſram de Attributoruſ diſtinctione
proferamus ſententiam, iſtud ſit de Gil-
berto judicium.

PROPOSITIO I. Gilbertus diſtinxit
Deum ab eſſentia, Personas à relatio-
niſbus, & omne concretum ab abstractis;
fed num ſejunxerit Divinas proprietates
ab invicem non ſatis conſtat, & vide-
tur negativa ſententia probabilior.

Breviſſime probatur I. Quoniam Gil-
bertus idcirco accuſatus fuit, quod ne-
garabat concedendam eſſe illam proposi-
tionem, *Deus eſt natura Divina*, alias
que

que id genus, quibus abstracta enunciantur de concretis. Ulterius recensentur apud Baronium ad annum 1147. n. vii. errores Gilberti, de quibus fuit accusatus, & distinguuntur in quatuor principalia capita, quorum unum est de distinctione Dei à natura Divina, alterum de distinctione proprietatum personalium ab ipsis personis, tertium quod Personæ in nulla propositione possint prædicari, ultimum quod Divina natura non sit incarnata. At de distinctione attributorum ad invicem nec verbum quidem. Præterea Concilium Remense contra Gilbertum hanc edidit Fidei professionem: *Credimus, & confitemur, solum Deum Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum aeternum esse, nec alias omnia res, sive relationes sive proprietates, sive unitates dicantur, vel alia hujusmodi adesse ab aeterno, quæ non sunt Deus: & credimus simplicem naturam divinitatis esse Deum, nec aliquo sensu Catholicos posse negari, quin divinitas sit Deus, & Deus divinitas.* In qua Fidei professione damnatur distinctionis realis inter concreta & abstracta, scilicet inter Deum, & deitatem, atque inter Personas, & relations; at de proprietatum ab invicem distinctione nil penitus. Rursus Gilbertus in Commentariis ad Boëtium diserte profitetur justitiam ac sapientiam Dei ab ejus essentia non secerni. Denique nullus unquam Gilberto errorem istum impingit, quod attributa auctus sit ab invicem sejungere, neque S. Bernardus, qui Gilbertum profligavit, neque Gaufridus, neque Otto Frisingensis, qui licet erga Gilbertum propensior fuerit, &, teste Radericus, morti proximus testatus sit, se forsitan in historia Gilberti quemquam potuisse offendere, tamen in recensendis ejus erroribus, aut accusationibus, videtur rem acutum tetigisse, si ejus historia cum Gilberti libris, ac Remensis Synodi definitionibus conseratur.

2.
Oppositio.

Opp. Gaspar Juenin. S. Bernardus, cui certe major habenda est fides, quam Otttoni, Serm. lxxx. in Cantica ait, Gilbertum affirmavisse, Deum esse justum, bonum, sanctum, per formas, quæ à se invicem discrepant: Ergo distinxit justitiam à bonitate, tanquam formam à forma. Recedant, inquit Bern., recedant à nobis, charissimi, recedant novelli, non dialectici, sed heretici, qui magnitudinem qua magnus est Deus, & item bonitatem, qua bonus, sed & sapientiam qua sapiens, & justitiam qua justus, postremo divinitatem qua Deus est, Deum non esse impiissime disputant.

R. P. Berti Theol. Tom. I.

Divinitate, inquiunt, Deus est; sed divinitas non est Deus. Accedit testimoniū Gaufridi Monachi Claravalensis, qui in Actis Remensis Concilii, quæ misit ad Cardinalem Albanensem, ait, Gilbertum docere, & credere, quod *Divina essentia, sapientia, bonitas, magnitudo non est Deus.* Item ausum fuisse dicere: *Forma Dei est Divinitus, qua Deus est, & ipsa non est Deus.* Eodem arguento ducitur doctissimus Cardinalis Gotti.

Solutio.

Resp. utique plus deferendum esse D. Bernardo, & etiam Gaufrido, qui contra Gilbertum in Synodo Remensi steterunt, quam Ottoni nimium fortasse in Gilbertum propenso. At Bernardus citato loco afferit, Gilbertum statuisse distinctionem inter sapientiam, justitiam, bonitatem, & divinitatem ex una parte, atque ipsum Deum ex alia; non vero sejunxisse sapientiam à justitia, justitiam à bonitate, bonitatem ab essentia. Idem affirmat Gaufridus. Certe non video Divina attributa ita tanquam secretas invicem formas, aut ab essentia sejunctas, connumerari. Erravit ergo, ac pessime, Gilbertus distinguens attributa & essentiam divinitatis ab ipso Deo: at unum attributum ab alio, singula vero ab essentia sejunxisse Gilbertum, nondum ex Bernardo audivi. Quin is lib. v. de Consid. cap. vii. scribit, Gilbertum admississe in Deo *quaternitatem*, eo quod præter tres distinctas personas, etiam divinitatem à Deo auctus sit distinguere. Quod si comperisset adstrui ab eo distinctionem etiam inter attributa & essentiam, atque inter unam proprietatem & alteram, non quatuor tantum, sed longe maiorem distinctionum numerum diceret esse à Gilberto confitum. Denique S. Bernardus eodem lib. v. de Considerat. cap. 7. aperte fatetur, Gilbertum docuisse, magnitudinem, bonitatem, justitiam, & alia ejusmodi unam esse divinitatem, sed hanc divinitatem non esse Deum. *Quartum hoc, inquit, omnino respuumus* (scilicet divinitatem qua Deus est, & quæ ipse Deus non est, ut asserebat Gilbertus). *Multa dicuntur esse in Deo, & quidem sane, catholicaque, sed multa unum.* Alioquin si diversa putemus, non quaternitatem babueris, sed centenitatem: *Verbi causa, dicimus magnum, bonum, justum, & innumerabiles talia: sed nisi omnia unum in Deo, & cum Deo consideres, habebis multiplicem Deum . . . Scio, quod ad hæc respondere solent. Non multa, in-*

M

quiunt,

quiunt, sed unam tantum divinitatem, quæ omnia illa sunt, Deo ut sit conferre afferimus. Afferitis ergo, et si non multiplicem, duplicum Deum, & non ad merum simplex pervenistis, neque ad id, quo melius cogitari non potest. Hæc Bernardus dilputans, ut patet, contra hæresin Gilberti, quamquam suppresso istic ejus nomine, quod in conventu Remensi Episcoporum sententia humiliter acqueverit.

3. **Propositio II.** Divinorum attributorum distinctio nulla est, nisi penes diversa connotata, ut docet Gregorius Ariminensis; & omnis distinctio intrinseca est à Deo procul eliminanda.

Prænotanda. Antequam vero hæc propositio demonstretur, quædam sunt breviter præmittenda. Ac primo quidem, nos minime negare distinctionem rationis extrinsecam, videlicet diversas mentis nostræ perceptiones, quibus E. G. substantiam Divinam à relationibus, aut misericordiam à justitia distincto sensu, ac notione intelligimus. Hanc enim distinctionem exprefse comprobat Florentinum Concilium Sess. XVIII. in qua Latini Patres dixerunt: *Nos dicimus substantiam, & personam, sive hypothesim esse idem re, differre autem nostro intelligendi modo, respondentibus vicissim Græcis: Hac in parte nulla est inter nos discrepantia.* Patres quoque contra Eunomium, qui contendebat, qualibet nomina, quæ de Deo enunciantur, eamdem habere significationem, & solo differre sono, singulis proprias subesse notiones unanimiter tradiderunt. Atque nullus quidem est ex Theologis, qui cum Patrem nominat, aut Filium, personam, suique juris subsistentiam à divinitatis essentia mentis apprehensione non separat, illam, non istam intelligendo.

4. **De distinctione rationis.** Hanc distinctionem rationis nullibi negat, quidquid dicant Vasquesius, Tournely, aliqui Theologi, doctissimus noster Ariminensis. Is recte observat dist. VIII. art. 2. quod aliqua dicuntur distinguiri ratione dupliciter; primo modo, quod ipsa sint rationes & conceptus distincti; alio autem modo, quod eorum sint in mente nostra rationes, & conceptus diversi. Itaque negat distinctionem rationis priori modo explicatam, quoniam Dei perfectio non est conceptus animæ, sed res summa, & in se ab æterno subsistens. Cæterum distinctionem rationis secundo modo acceptam Gregorius diserte propugnat 11. Concl. ejusdem articuli pluribus argumentis, inter quæ primum est illud ob-

vium ac tritissimum: Quorumlibet non-minum diversa significantum, vel connotantium diversæ sunt rationes: Attributa, ut manifestum est ex ipsorum definitione, sunt ejusmodi nomina, quæ diversa significant, vel connotant: Sunt ergo attributorum diversæ rationes. Itaque Gregorii sententia & distinctionem rationis complectitur, & è diametro pugnat cum errore Eunomii.

Animadvertisit autem Theologus ille, meo quidem iudicio eximiuit, in attributis aliud esse quod principaliter significatur, aliud connotatum extrinsecum: verbi causa, misericordia principaliter significat Deum miserentem, connotatque extrinsece hominem miserum. Ergo contendit Gregorius, divinorum attributorum distinctionem attendendam nequaquam esse penes id quod principaliter significant, sed penes extrinseca connotata, ita ut justitia à misericordia distinguatur, quia illa connotat pœnam infictam impio, hæc vero collatum misero beneficium.

Hæc est sententia Gregorii, quæ cur aliquibus displiceat, me latet. Et primo videtur mihi concordare cum Doctrina Magistri, qui IV. Sententiarum distinct. XLVI. Cap. Sed quomodo, de justitia ac misericordia Dei hæc habet: *Justitia enim Dei, & misericordia non due res sunt, sed una res, id est una Divina essentia: quia non est Deo, aliud esse misericordem, quæd misericordiam, nec justum quæd justitiam, sed idem prorsus: nec aliud est ei esse misericordem quæd justum, vel misericordiam, quæd justitiam, sed omnino idem, quia non denominative, sed essentialiter bæc de Deo dicuntur. Cur ergo dicit Scriptura de operibus Dei, quædam esse misericordia, quædam justitiae? His responderi potest sic: illis locationibus, quibus būjusmodi operum sunt distinctiones, ut alia misericordia, alia justitiae tribuantur, non diversitas subjacentis, id est rei bis vocabulis significata exprimitur, sed varietas sensuum & effectuum in creaturis monstratur. Cum enim dicitur Deus justus vel justitia, essentia Divina prædicatur, & etiam quod ipse sit distributio, & judex meritorum datur intelligi. Ita & cum dicitur misericors essentia Divina prædicatur, & in super quod ipse sit miseriorum liberator, intelligi datur. Inde ergo quædam opera misericordia, quædam justitiae dicuntur, non quin Divina essentia bæc & illa operetur, & quin bæc & illa sint opera Divine essentia, quæ dicitur misericordia & justitia; sed quia quædam sunt, quibus ostenditur*

5.

Elucidatio I.

6.

Elucidatio 2.

ditur judex & equus distributor, quædam quibus offenditur miserator. Ex quibus patet Magistrum, iustitiam ac misericordiam se jungere sola effectuum ac terminorum ratione, non rei subiacentis, atque his expressæ vocabulis; quæ est eadem prorsus sententia Gregorii.

*Virtuale distinctionem, quam acer-
De virtuali
Distinctione.
7.* rime Theologi Thomistæ, & Ægidiani propugnant, si, ut jam ab omnibus explicatur, accipias pro summa ac perfectissima re, simplicissima quidem, sed pluribus rebus distinctis æquivalente, nemo, ut arbitror, negare potest. Quis enim negare potest infinitam Dei virtutem tantum valere, quantum distinctæ inter se creaturarum finitæ vires? Quis non libenter assentiat Augustino scribenti xv. de Trin. cap. 17. in Deo non distinguunt memoriam, intellectum, dilectionem sive charitatem, sed unum aliud quod est quod omnia valent? Illud tantum minus placet, quod afferant doctissimi alioquin Theologi, plures ex parte objecti reperiunt rationes, quarum una in esse cogniti non est altera. Hanc rationum diversitatem ex sola mente humana arbitror esse repetendam. Docent, hanc eorum distinctionem habere fundamentum in re, idque duplex, summam scilicet Dei simplicitatem, & realē distinctionem creaturarum, quibus illa dicitur æquivalere: unde Scholastici aliquando *Suppositionis* appellārunt distinctionem rationis ratiocinatae. Nos contra fundamentum unicum agnoscimus in effectibus, terminis, connotatis, neque proinde summam illam simplicitatem negamus, sed distinctionem omnem aliunde repetentes, vellemus simplicissimam Dei perfectionem magis asserere. Queruntur, Gregorium nec etiam per intellectum attributa distinguere: verum id quo sensu sit accipendum, satis præmonui; non enim ille uspiam iniciatur diversorum attributorum diversas esse rationes; sed illud tantummodo, quod hæc diversitas repetenda sit penes id, quod principalius significant. Non est ergo tam atrox, & aspera nobis cum doctissimis theologis coluclatio, si res penitus inspiciatur, & ad trutinam revocetur.

A. Prædicta virtuali distinctione nomine tenus differre formalēm Scoti, atque intentionalem Henrici, arbitrantur, Herrera, Suarezius, Gayardi, alijque plures, propterea quod ipse Scotus in I. Senti. dist. 2. q. viii. distinctionem suam differentiam virtualē appellat. Et quidem formalitatum vocabulo neque rerum diversitatem, neque acci-

*8.
De distinc-
tione for-
malī Scoti.*

R. P. Berti Theol. Tom. I.

dentium, quæ in Deo non sunt, vir disputandi acumine celebris voluit significare, sed diversas rationes suis definitionibus notas, quas plaeuit Henrico nominare intentiones, veteribus Thomistis rationes objectivas, vocibus forte ad offundendas luci tenebras excogitatis. Quæ si vera sunt, implacabile illud utriusque Scholæ diffidium verborum erit, non rerum. At modo illuc controversiae status devenit, ut diverse illæ rationes juxta Scotti distinctæ sint ante mentis operationem, secundum Thomistas vero virtute sola, ac potentiam Henricus in creaturis quidem formalem distinctionem agnoscit, sed non in Deo; Scotistæ vero utrobique. Atque hanc fuisse sententiam Scotti erui potest ex I. Sent. dist. viii. quest. iv. unde vereor, quin Theologis, quos memoravi, sicut fecerit speciosum *virtualis differentie* vocabulum. Hæc de attributorum distinctione deberent frugi Theologo sufficere: sed ut modum geramus Scholæ, erit nunc ad argumentationes procedendum.

*Itaque nullam intrinsecam distinc-
tionem dari inter diyina attributa, sic de-
monstro. Intrinseca distinctio aut rea-
lis est, aut formalis, aut virtualis, quæ
fundamentum habeat ex parte objecti; nem inter
virtualē enim extrinsecam, quæ ha-
beat fundamentum penes effectus, &
connotata, dari fatemur: Neque rea-
lis, neque formalis, neque virtualis
distinctio inter diyina attributa interce-
dit: Ergo nulla. Prob. mi. de distinc-
tione reali: I. Ex allata definitione Flo-
rentini Concilii Sess. xvi. & ex Cone.
Lateranensi cap. Firmiter; ubi defi-
niuntur omnia, quæ reperiuntur, in
Deo unam esse substantiam, unam rem,
unam naturam. II. ex PP. etenim Au-
gustinus lib. xv. de Trinit. cap. 5. ait:
*Una eadem res dicitur, sive dicatur
eternus Deus, sive immortalis, sive in-
corrūptibilis, sive immutabilis, itemque
cum dicitur vivens, & intelligens, quod
est utique sapiens, hoc idem dicitur. Non
enim percepit sapientiam, qua esset sa-
piens, sed ipse sapientia est.* Quod una-
nimi consensu cæteri omnes Patres con-
firmant. III. Ratione: Omnis realis
distinctio exoritur sive ex limitatione,
ut evenit in rebus creatis; sive ex op-
positione relationis, ut in Personis in-
dividua Trinitatis: Inter diyina attri-
buta non est realis distinctio ex limita-
tione proveniens, cum sint infinita,
non consurgens ex relatione, cum non
opponantur: Ergo, &c.*

*9.
Probatur
nullam dari
intrinsecam
Distinctio-
ne
Div. attri-
buta.*

M 2

Pro-

10.
Probatur de
Distinctione
formali.

I. Quia Patres solam distinctionem rationis inter Dei essentiam, ac proprietates, atque inter has invicem agnoverunt. *Discrepant*, inquit Damascenus lib. iv. cap. 3. *τοιχίας λεπταῖς, subtilibus cogitationibus: κατὰ τὸ πίνακα, secundum considerationem*, in primo adversus Eunomium Basilius; *cogitatione, sive ratione*, in Florentino Concilio Joannes Theologus. Quae cum Scotista exponunt per distinctionem oppositam reali, extra intellectum tamen existentem, videntur quoque extra mentem locare *ἐπίνοιαν, rationem, cogitationem*: At consideratio & cogitatio frustra extra intellectum queruntur: Ergo & incassum excogitatur extra mentem attributorum distinctione. Ad hæc: Gilbertum, qui divinitatem se jengebat ab ipso Deo, impetrat hoc duplice telo Bernardus: *Si Deus non est, quid est? aut enim Deus est, aut aliquid quod non est Deus, aut nihil. Evidenter non das Deum esse. Sed ne nihil quidem (ut opinor) dabitis; Quod si aliquid est, quod non est Deus: aut minor erit Deo, aut maior, aut par. At quomodo minor qua Deus est? Refutat ut aut majorē facias, aut minorē. Sed si major, ipsa est summum bonum, non Deus: si par, duo sunt summa bona, non unum.* Hæc ferm. lxxx. in Cantica. Et lib. v. de Consid. cap. 7. *Quid est Deus? quo nihil melius cogitari potest. Si approbas; non opportet assertiaris esse aliquid, quo Deus sit, & quod Deus non sit: hoc enim sine dubio melius. Longe quidem absit ab heresi Gilberti Scotistarum sententia, & qui consentire affirmant, hi procul dubio decipiuntur. Nihilominus hæc duo Bernardi argumenta quætere videntur Scoticam distinctionem. Ac primum; nam hæ subtilis Theologi formalitates quid sunt? aut Deus sunt, aut aliquid quod non est Deus, aut nihil. Si eadem sunt Dei natura; quomodo ab ea distinguuntur? si Deus non sunt, erunt creatum aliquid; sive substantia illud sit, sive accidentis: si nihil sunt, stulti videntur qui de nihilo tantas instituunt disputationes. At reponunt, has formaliter esse quidem divinam essentiam realiter, sed non formaliter. Verum quid sibi velint, crassioris ego, rudisque minerva non capio. Nam si quidquid est, aut Deus est, aut creatura est, aut nihil est: erunt hæ formalitates aut Deus, aut creatura, aut nihil; eritque hæc distinctio formalis vel distinctio Dei à creatura aut à nihilo, vel distinctio nihili à creatura, vel*

distinctio nihili à nihilo. Alterum D. Bernardi contra Gilbertum telum erat: Deo nihil melius cogitari potest: Cogitari potest Deus indistinctus à deitate, qui utique melior est ipso Deo à divinitate distincto: Ergo Deus, qui à divinitate distinguitur, non est Deus. Atque idem sic potest contra Scoti sententiam urgeri; simplicitate, quæ plures formalitates actu distinctas compatitur, perfectior cogitatione nostra est ea simplicitas, quæ rejicit actualem plurium formalitatum distinctionem: In Deo admittenda est simplicitas, qua perfectione cogitari non potest: Ergo in Deo ea simplicitas admittenda est, quæ actualem excludat plurium formalitatum distinctionem.

Compertum mihi est respondere Scotum, plures illas formalites nullam *Objecio* facere compositionem, quoniam non *Scoti solvi*; habent rationem actus & potentie, ut *tur.* de divinis Personis omnes fatemur, quæ licet distinctæ, divinam minime tollunt simplicitatem. Cæterum inane videtur ejusmodi effugium. Quidquid enim sit de compositione, quam do à Scotistis vitari; quomodo unitatem ac simplicitatem salvant, ubi plura seipsis distincta constituant? quomodo est summe unum, quod non est actu natura sua indivisibile? Exemplum vero divinarum Personarum non est ad rem: in his enim non potest cogitari unitas, nisi ratione essentie atque attributorum, à quibus neque ipsæ Personæ formaliter distinguuntur. Ut Personæ realiter sunt distinctæ ob relativam originis oppositionem. Denique de hac formalis distinctione loqui videtur Joannes Gerso in quadam Epistola data anno 1426. ad Fratrem Ordinis Minorum; in qua hæc habet *Damnata est nuper per Prædecessores meos in Sacra Theologia facultate sub pluribus articulis Doctrina, quam nonnulli solum impune subtilem garriunt, quam ignorantibus veluti pica loquacissime stabilire nituntur, cum sit mera insania, & vanitas falsa. Unus articulus inter ceteros est; Quod aliquid sit Deus realiter, quod non sit formaliter Deus. Suspectam esse relationem Gersonis putat doctissimus L' Herminier Scoticæ distinctionis propugnator acerrimus, quod neque damnationis annus, neque articuli auctor prodatur, sed Honoratus Tournely utrumque invenit. Scribit enim retractatum eudem articulum à quodam Ludovico anno 1362. Proscripterat quoque eudem artic. anno 1276. Stephanus Parisiensem Episcopus. Non autem tamen asserere tam grave celebris*

bris sententiae præjudicium. Rigidius Parisiensium sese gerebat Academia, ne resurgeret superioris sæculi hæresis, videlicet Gilberti. Eam Theologi etiam Scotistæ damnant: quamquam Dionysius Petavius lib. 1. cap. viii. n. 8. hæc pronunciat: *Ab hac vero vel nibil, vel parum discrepare Scholasticorum aliquot opinio creditur, ut Scotti; qui citra notionem, & intelligentiam nostram per se ab essentia Divina differre proprietates, & inter se ipsas, existimat.*

12.
De Dif-
fin-
tione vir-
tuali in-
trin-
sea.

Denum distinctio virtualis intrinseca, qua ex parte objecti statuuntur diversæ rationes ante operationem mentis potentia distinctæ, facile obruitur. Contendunt quippe Thomistæ, Divina attributa esse unum re ipsa, plura tamen, ut inquiunt, conceptibiliter, id est, summam illam rem, quæ Deus est, non ex solo intelligentiæ nostræ modulo, sed ex propria natura, atque amplitudine esse multiplici ratione perceptibilem; non confuse tantum, & permixte, sed cognitione clara & distincta, adeo, ut etiam ex parte objecti una Divina perfectio non involvatur in alia. Quis autem implexam hanc, opertamque doctrinam recte perspicit, & assequitur? Ego sane non video, quomodo consistat in una, eademque re penitus indistincta illa multiplex dilucida & expressa cognoscibilitas. Ejusdem enim indivisibilis entitatis sicut una est simplex veritas, ita ex parte objecti una simplex cognoscibilitas statui debet; ideoque cognoscibilitas varia & multiplex aut non erit distincta & clara, aut secernenda erit tantummodo per extrinseca objecta, quæ dicimus connotata.

13.
Argumenta-
tiones contra
Thomistas.

Afferamus nihilo fecius adversus labilem illam, & flexiloquam Thomistorum sententiam argumentationes non nullas. Ac prima sit: Ita rationes objectivæ quo pacto intelligentia nostra se jungunt? Aut cogitatio mentis nostra est causa efficiens, qua prædictæ rationes distinguuntur actu, aut causa formalis. Si causa efficiens, aut divinas proprietates re ipsa separat, aut sola cogitatione: si re ipsa, ergo Divinam tollit simplicitatem; si sola cogitatione, ergo distinctio est in sola mente, quæ cogitat. Si vero ea rationes objectivæ distinguuntur per intellectum tanquam per causam formalem; aut tanquam per formam ipsis extrinsecam, sicut unum accidens dicitur distinctum ab alio, aut tanquam per formam extrinsecam, sicut qualibet res distinguitur à se ipsa per comparisonem ad plura extrinseca connotata; V. G. una, eademque extensio,

quæ si ad diversas referatur, erit major & minor, æqualis & inæqualis. Profecto Divina attributa non distinguuntur ratione, tanquam intrinseca forma, quum conceptus nostri extrinseci sint objecto; Ergo distinguuntur ratione tanquam per formam extrinsecam, qua ad plura connotata comparantur; quæ est distinctio Gregorii. Præterea: Divina attributa vel distinguuntur ratione aliqua ipsis intrinseca quæ sita sit extra mentem humanam, vel ratione extrinseca, id est sola humanæ mentis cogitatione: Si primum affirmant Thomistæ, virtualis distinctio erit prorsus idem cum distinctione formalis Scotistarum: nam sive dixeris cum D. Thoma 1. dist. 22. q. un. art. 3. etiam in Deo *inveniri distinctionem rationum, quæ realiter & vere in ipso sunt*, sive cum Scoto distinct. v. quæst. ult. mavis appellare formalitates, parum refert; unde merito Franciscus Henno Quest. 2. concl. 3. prope finem, advocat sibi Doctoris Angelici patrocinium. Quod si velint distinguiri attributa sola ratione ipsis extrinseca, nostris scilicet cogitationibus; habemus intentum. Postremo: Nunquam ratione & cogitatione nostra res ipsa intrinseca fieri potest non ipsa: Ergo nunquam ratione, & cogitatione nostra res ipsa distinguitur à se ipsa; ideoque omnis distinctio rei simplicissimæ, nihil est aliud quæ rationum ac perceptionum nostrorum diversitas.

Respondent Thomistæ, utique Divinas proprietates sola intelligentia ac ratione nostra distinguuntur: sed hujus distinctionis dari intrinsecum fundamentum, infinitam nempe Dei perfectionem, quæ pluribus realiter distinctis æquivalet.

14.
Responso-
rum.
Thomista-
rum.

Duo hac response vulgatissima comprehenduntur: unum dari in Deo Responsum summam infinitamque perfectionem pluribus æquipollentem, & hanc nullus omnino denegat; alterum hanc summam perfectionem esse fundamentum distinctionis; idque gratis afferit. Et enim dum intelligentia nostra Deum infinite quidem perfectum percipimus, & divinam aliquam cogitamus proprietatem, vel mens nostra id contemplatur absque ullo ordine & absolute, vel cum referentia & comparatione ad aliquem terminum. Si Deum concipio absolute ut existentem, aut bonum, aut justum, impari licet cogitatione, non distinguo existentiam à bonitate, neque bonitatem à justitia. Distinguuo tamen unum ab altero, dum cogito existentiam in se, misericordiam compare ad miseros, justitiam relate ad rectos vel

impios, quibus mercedem aut pœnam rependit. Fundamentum itaque distinguendi divina attributa inter se hoc unum est, quod cogitationes nostræ modo Deum sp̄etant ut est in se, modo ut referunt ad aliud; & si de solis attributis sermo insituitur, unum ab alio sejungitur, quoniam ad varios terminos comparantur. Filium est ergo fundamentum illud intrinsecum, quod in summa Dei perfectione cogitur, absque comparatione ad extrinseca connotata. Ipse Gabriel Vasquez, qui Gregorium impugnat dis. cxvii. cap. 3. probat divina attributa non posse distinguiri sine respectu ad creaturas, quod etiam demonstrare conatur ex D. Thoma. Et Hugo Victorinus Quæst. ccxv. in Epistolam ad Romanos, docet sapientiam, scientiam, prævidentiam, ceterasque divinas proprietates esse diversa nomina, quæ divina usia, cum sit una & simplex, propter varios effectus sortitur. Hi ergo effectus ac termini diversis cogitationibus nostris fundamentum supeditant.

Reliquum est, ut argumentationes expendantur, quæ pro Scoti sententia aferunt Frassen, Hennus, L' Herminier, qui tamen repetunt pervulgata Fabri ac Mastrii momenta; tum si quæ superesse videbuntur contra Gregorium, quem impugnant loco cit. Vasquezius, Juenin, Gotti, & ex nostris quoque quamplurimi.

SATISFIT ADVERSARIORUM ARGUMENTIS.

Opp. 1. In Deo voluntas, & intellectus, bonitas, & justitia ante quamcunque mentis operationem distinguuntur: Distinguuntur ergo natura sua, ac formaliter. Ant. probatur 1. Intellectus, voluntas, misericordia, justitia, aliaque divina attributa diversis definitionibus describuntur: Habent ergo diversam in se formalitatem atque naturam. Deinde: Deus intelligit peccata, quæ non vult; & confert uni victoricem gratiam misericorditer, alteri eam justite denegat: distinguuntur itaque divisus intellectus à voluntate, atque à misericordia justitia. Kursus: Filius, cum sit Verbum Patris, procedit per intellectum, Spiritus Sanctus, cum sit utriusque Amor & Charitas, per voluntatem: Sunt ergo intellectus ac voluntas Dei duo principia suapte natura sejuncta. Denique de eadem omnino re verificari nequeunt contradictiones: Atqui de voluntate & intellectu Patris, de justitia ac misericordia, ut colligitur ex

dictis, contradictiones verificantur: Ergo intellectus & voluntas, misericordia & justitia non sunt idem omnino formaliter.

Resp. nego ant. Ad 1. probat. dico, diversas divinorum attributorum definitiones non explicare diversas res atque essentias, alias divinae proprietates, re ipsa & essentialiter forent distinctæ; sed unam eamdemque rem, quatenus plura respicit connotata. Quod Magister ostendit apertissime in iv. fent. dist. xlvi. neque dissentit Aegidius in 1. dist. 33. q. 2. docens, ex diversitate definitionum solam inferri perceptio num nostrarum distinctionem. Atque missis Scholasticis, magnus Basilius Epist. lxxx. docet, quod omnes Deo convenientes notiones ac voces, τῷ μηδὲν περὶ τὴν ὑποκείμενην διαφέρειν σηματίων, nullum habent in rei subjecta significacione discrimen. Augustinus quoque lib. xv. de Trinit. cap. ult. ait, quod cessabunt in Patria multa, quæ nunc de Deo dicimus, neque erunt ibi volubiles hominum cogitationes, quia omnem scientiam nostram uno simul conspectu videbimus. Ex quo Henricus Flórez demonstrat suam quoque distinctionem virtualem in cælesti patria evanescere; atque inde consequitur, has omnes divinarum rerum notiones ex variis provenire effectibus, ex quibus Deum cognoscimus tanquam per speculum, & enigma. Distinguuntur propositionem: Divina attributa diversis describuntur definitionibus, quæ demonstrant aliquid in re subjecta discrimen; nego: in effectibus & connotatis, concedo.

Dissolvitur pari ratione 2. probatio: si enim de re vocabulis subjacente loquamur, & voluntas intelligit, & intellectus vult, & misericordia punit, & justitia miseretur, quoniam hæc præstat eadem essentia penitus individua, dicente Augustino xiii. de Civit. Dei cap. 13. *Essentia tua scit, & vult incommutabiliter, & scientia tua est, & vult incommutabiliter, & voluntas tua scit & vult incommutabiliter.* At vero diverse illæ enunciations, *Intellectus non vult, misericordia non punit, ac similes, spectant ad divinas proprietates & attributa, non quatenus in se sunt, sed comparate ad connotata;* nam intellectus est divina essentia ut omnium rerum scrutatrix, voluntas ipsamet essentia ut approbans bonum, aut malum permittens, misericordia essentia eadem, ut sublevatrix miserorum; ita ut multiplicitas attributorum ex effectuum varietate

Solutio 1.

Solutio 2.

16.
tres obje
ctus, bonitas,
& justitia ante quam
cunque mentis operationem distinguuntur.

inclusus

rietary tantum confurgat. Quod singulari exemplo in ipsa Dei scientia verum esse monstratur. Deus enim unica intellectione omnia videt tam præterita, quam futura, & consequenter præscientia & Dei intellectio sunt idem omnino; & tamen præteriorum rerum est intellectio, quarum non est præscientia, non alia de causa, nisi quia præscientia dicitur connotative ad futuras. Quare diversa connotatio omnes illas enunciations, quæ videntur oppositæ, planas reddit: neque ad eas verificandas requiritur distinctio aliqua intrinseca. Per que diluitur quoque ultima argumentatio.

18. Soluio 3. Ad tertiam vero repono, mysterium esse imperscrutabile, cur Spiritus Sanctus non sit Filius, quemadmodum est Verbum, vel saltem conentitum esse duplex illud principiorum discrimen, quod ab intellectu ac voluntate repetitur, in eo saltem sensu, quo dicuntur formalitates à natura distinctæ: nullam quippe certam rationem possumus assignare, nisi forte quod Verbum est Filius quia procedit ab uno, Spiritus Sanctus est amor, quoniam est à duobus. Atque illud accedit, quod unum idemque potest esse principium diversarum operationum, ut eadem lux illuminat, & calefacit; eadem creata voluntas diligit, & odio habet; eadem volitio divina est causa effectrix omnium creaturarum. Repetendum est itaque quodcunque discrimen divinarum operationum à connotatorum diversitate: at hæc in libro IX. qui erit III. de Trinitatis mysterio, erunt recudenda.

19. Opponitur 2. Intrinsecam aliquam divinarum proprietatum discrepantiam apertim tradunt Patres; ac præsertim Augustinus. Qui lib. VIII. de Trinit. cap. 2. probat, duas divinas Personas non esse aliud majus, quoniam non sunt aliud verius. Supponit ergo veritatem à Dei magnitudine esse distinctam; nihil enim probatur per idem. Et lib. V. ejusdem operis cap. V. docet, relationes à substantia distingui: Non enim omne quod dicitur, secundum substantiam dicitur; dicuntur enim ad aliud sicut Pater ad filium. Lib. quoque XV. cap. 3. docet, omnes divinas perfectiones esse æquales: æqualitas autem inter duo extrema intercedit. Denique lib. 3. contra Maxim. cap. 10. ait: Si in una persona Patris & illa invenis quæ plura videntur, & partes non invenis: quanto magis & Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus & propter uniuscujusque pro-

prietates tres personæ sunt, & propter deitatem individuam unus Deus est, &c. Quæ Augustini argumentatio ridicula foret, inquit Frassenius, nisi intrinsecam distinctionem admitteret: quippe redderet sensum: Non officit divinæ simplicitati distinctio rationis attributorum; Ergo neque officit divinæ simplicitati realis distinctio Personarum. Hæc autem consecutio omnino est inepta atque explodenda. Igitur Augustinus discrepantiam aliquam majorem distinctione rationis inter divina attributa constituit.

Accedit Damascenus, qui lib. I. de Fide Orth. cap. 41. & 49. disertissime docet, quod: Si dixeris bonum, justum aut quid tale; non naturam Dei dicas, sed quæ circa naturam: censet ergo bonitatem, ac justitiam à natura distingui. Eadem docet Gregorius Nyssenus Orat. 12. contra Eunomium, & Nazianzenus Orat. XXXIII. Quibus nihil clarius & expressius pro sua formalis distinctione posse proferri, existimat Franciscus Hen-

20.

Verum hæc nil penitus me conturbant. Atque ut omnia, quæ producuntur ex Augustino, uno verbo exsuf-ex S. Aug. flentur, opera pretium est præmittere, quid sint atque quid sint juxta Sanctum Patrem divina tributa divinitudina. Fontem universæ doctrinæ suæ aperit Serm. XL. de Temp. cap. 7. In quo docet justitiam, sapientiam, intelligentiam, & quidquid Deo tribuimus, esse unam simplicissimam Dei unitatem, & varias affectiones animæ nostræ, quæ multiplices sunt ex rerum creatarum contemplatione, sed in Deo ratione longe diversissima continentur, sunt enim in illo, tanquam in causa, & principio eminentissime ac simplicissime. Idque Augustinus explicat exemplo lucis, qua funduntur in rebus corporeis multiformes colores, albus, flavus, rubeus, viridis, aliisque. Lux autem in se neque alba est, neque flava, neque rubra, neque viridis, sed una qualitas, quæ illata corporibus illustrat omnia, diversoque aspergit nitore. In Deo, inquit, omne quod dicitur id ipsum est. Neque enim in Deo aliud potestas, & aliud prudentia, & aliud fortitudo, & aliud justitia, & aliud castitas. Quidquid borum de Deo dicitur, neque aliud, & aliud intelligitur, & nihil digne dicitur. Quia bæc animarum sunt, quas illa lux perfundit quodammodo, & prorsus qualitatibus afficit: & infra: Ergo animarum sunt istæ affectiones, quæ bene affectæ sunt ab illa luce, quæ non affectur; & formatæ ab illa, quæ non for-

formatur. Hæc Augustini verba, & exemplum lucis ab eo prolatum omnem cavillationem elidunt, inquit clarissimus Thomassinus lib. iv. Theol. dogmat. c. xi. n. 6.

22.
Solvuntur
tres obje-
ctiones Sco-
tistarum.

Resp. itaque ad primum, magnitudinem, & veritatem distingui, quatenus sunt affectiones & notiones animæ nostræ, quæ ex variis Dei effectibus & operibus multiplices haurit perceptio-nes, non autem distingui quatenus sunt in Deo, qui eminenter ac simplicissime continet omnem magnitudinem ac veritatem, sicuti color flavus ac ruber distinguntur, prout sunt corporum af-fectiones, non prout continentur in luce. Deus multipliciter quidem dicitur mag-nus, bonus, sapiens, sed eadem magni-tudo ejus qua bonitas, eadem bonitas qua sapientia, ait idem Augustinus lib. vi. de Trinit. cap. 7. Ad 2. nego, S. Pa-trum distinguere relationes à substantia; ait enim ejusdem operis lib. vii. cap. 6. Quemadmodum hoc illi est esse quod Deum esse, quod magnum, quod bonum esse: ita hoc illi est esse, quod personam esse: Atqui essentia nullo pacto intrinsece dis-tinguitur à divinitate, imo per Scotum dist. xxxv. quæst. i. art. 4. neque di-stinguitur ab intellectualitate: Ergo per Augustinum nullatenus distinguitur ma-gnitude à bonitate, neque Divina es-sentia à Persona. Verum tamen est, quod non omne vocabulum de Deo pro-latum idem prorsus significat; sed hoc nomen substantiae significat essentiam prout est in se; hoc nomen Patris signi-ficat eamdem essentiam prout conno-tat Filium; ideoque sola discrepantia monstratur nominum, connotatorum, & existentium in mente nostra cogita-tionum. Ad tertium dico æqualitatem ibidem usurpari pro unitate, quo sensu contra Arianos tradunt Patres Filium esse æqualem Patri, id est, unum sub-stantiam: vel accipiuntur attributa prout cogitatione nostra distinguntur in or-dine ad connotata, tam enim relucet infinita misericordia in distributione gra-tiarum, quam infinita justitia in retri-butione mercedis. Ad 4. dico, hanc esse vim illius Augustiniani argumen-ti contra Maximum: Bonitas & sapien-tia non sunt partes divinitatis, quia à di-vinitate non distinguntur: Ergo Di-vinae Personæ non sunt partes essentiæ, qui ab Essentia non distinguntur. Non supponit igitur Augustinus distinctionem attributorum ab invicem, sed solam indistinctionem ab essentia, quam fa-tebantur Ariani. Atque inde probat, neque Divinas Personas esse per nos par-

tes divinitatis, quia per nos nullatenus à divinitate secernuntur. Redarguit quoque S. Pater Hæreticum ex verbis ejusdem. Dixerat namque Maximinus, Deum esse Dominum, Regem, Crea-torem, bonum, sapientem, clemen-tem, nec tamen esse compositum ex par-tibus, quia hæc omnia sunt una eademque simplex virtus. Itaque, inquit, neque Personæ partes erunt, quia sunt eadem Deitas individua. Miror tamen, clarissimus Claudius Frassen nequa-quam advertere, quod sicut exploden-da est hæc argumentatio: Non officit Divina simplicitati distinctio rationis: Ergo non officit distinctio realis; ita ri-denda esset altera, Attributa non habent rationem partis, quia formaliter distin-guuntur: Ergo neque habent rationem partis Divinæ Personæ, quæ distingui-tur realiter. Non enim à distinctione formalis ad realem tenet consecutio. At Frassenius argumentationem illam ex-scripsit à Fabro in 1. dist. 2. quæst. 7. disp. 20. cap. 3.

Ad Joannis Damasceni, aliorumque Patrum testimonia, respondeo, hæc Solvuntur nomina, bonum, justum &c. non Dei na-objectiones Damasceni, aliorumque Patrum. turam significare, sed quæ circa natu-ram sunt, secundum cogitationem no-stram, non re. Etenim nos Divinas perfections cogitamus tanquam adven-titas substantia, ut ait eodem libro cap. ii. Damascenus: *Quod ibi com-mune est & unum, re consideratur, quo-niam una est trium aeternitas, & eadem essentia, actio, voluntas. Cogitatione vero constat quod est distinctum.* Atque in proprietatibus personalibus ibidem præter distinctionem *ætata èπινοιαν*, se-cundum cogitationem, statuit rationem *causa*, & ejus quod est ex causa. Elidit dubitationem omnem Augustinus scri-bens lib. xv. de Trinit. cap. 5. Si dicatur Deus aeternus, immortalis, incor-ruptibilis, inmutabilis, vivus, sapiens, potens, speciosus, justus, bonus, beatus, spiritus; horum omnium novissimum quod posui, scilicet spiritus, quasi tantummodo videtur significare substantiam: ce-tera vero hujus substantiae qualitates. Sed non est ita in illa ineffabili simplici-que natura: quidquid enim secundum qual-iatem illic dici videtur, secundum sub-stantiam vel essentiam est intelligendum. Ab his enim, ut spiritus secundum sub-stantiam dicatur Deus, & bonus secun-dum qualitatem: sed utrumque secundum substantiam. Sic omnia cetera quæ com-memoravimus.

Opp. 3. Minor est distinctio inter bo-num, & bonitatem Divinam, quam Opponitur. inter

23.

Solvuntur
tres obje-
ctiones Sco-
tistarum.

Solutio: inter bonitatem & justitiam: Inter bonum, & bonitatem est distinctio rationis: Ergo inter bonitatem & justitiam est distinctio major distinctione rationis.

— Resp. dist. majorem. Distinctio minor intrinseca, nego: extrinseca, co. Bonitas discrepat a bono cogitatione nostra, quæ concipit bonitatem adinstar qualitatis adventitiae, & connotantis objectum diversum ab objecto justitiae. Quamquam enunciationes illæ, Deus bonus est bonitas, & justus justitia, indignæ videntur viro Theologo, & subولent quodammodo hæresim Gilberti. Melius enim dicitur, Deus est sapientia, & Deus est justitia, vel Deus est sapiens sapientia quæ ipse est, Deus est justus justitia quæ ipse est, cum Deus sit ipsa sua bonitas, ipsa sua sapientia, ipsa sua justitia, ipsa sua magnitudo. Sed dicit hæreticus, (verba sunt Bernardi Serm. LXXX. in Cant.) Deum divinitatem esse dicas? Non, sed eandem divinitatem qua est, Deum nihil minus assero, ne Deo excellentius aliquid esse sentiar. Nam & magnitudine dico magnum, sed quæ ipse est, ne majas aliquid Deo ponam; & bonitate fateor bonum, sed non alia, quam quæ ipse est, ne melius ipso aliquid mihi videar invenisse. Et de ceteris in hunc modum securus & liber pergo inoffenso, ut ajunt, pede in ejus sententiam, qui dicebat, Deus non nisi ea magnitudine magnus est, quæ est quod ipse; alioquin illa erit major magnitudo, quam Deus. Argutius hic est validissimus malus hæretorum. Hæc Bernardus, qui accurate legerat quæ habet S. Pater lib. de Trinit. v. cap. 10.

25. Opp. 4. Sapientia in communi non opponitur, est formaliter bonitas in communi: Ergo infinita sapientia non est formaliter infinita bonitas. Probatur aut. Si sapientia in communi esset formaliter bonitas in communi, sapientia creata esset formaliter bonitas creata: Sapientia creata non est formaliter bonitas creata: Ergo sapientia in communi non est formaliter bonitas in communi. Consequentia autem tenet, quippe esse infinitum, aut creatum formale rationem sapientiae ac bonitatis non destruit. Quod est præcipuum Scotti argumentum.

Solutio per retorsionem: Resp. Gregorius sic retorqueri contra Scotum præfatam argumentationem: Si sapientia infinita esset realiter bonitas infinita, sapientia in communi esset realiter bonitas in communi, & consequen-

ter bonitas creata esset realiter sapientia creata: Atqui per Scotum sapientia in communi non est realiter bonitas in communi: Ergo sapientia infinita non est realiter bonitas infinita. De qua argumenti retorsione vide Fridericū Gavardi Quest. 2. de Attributis art. vii. qui eam vindicat à Fabri cavillis. Nam is Gregorium vocat insulse argutantem, quippe qui ab identitate reali progreditur ad formalem. At Faber minime asscutus est acumen Gregorii: cuius argumentationis vis in eo fita est, quod sicuti se habent plures realitates in specie ad realitatem in communi & in genere, ita se habent plures formalitates in specie ad formalitatem in communi & in genere: Sed ex quo bonitas & sapientia essent idem formaliter in specie infert Scotus, quod bonitas & sapientia deberent esse idem formaliter in communi & in genere: Ergo ex quo bonitas & sapientia sint idem realiter in specie, inferri debet, quod bonitas & sapientia sint idem realiter in communi, & in genere. Atqui bonitas infinita & sapientia infinita sunt idem realiter: Erunt ergo idem realiter sapientia & bonitas in communi, & per consequens idem realiter erunt quoque sapientia & bonitas creata. In quo argumenti genere Gregorius exacte servavit regulas proportionum apprime iis necessarias, qui a paritate volunt argumentari, ut in libro de utilitate Matheleos admonet noster Rabbius.

Sed ea retorsione prætermissa, ad argumentum Scotti nego consequentiam; non enim est inconveniens aliquid esse de ratione inferioris, quod non est de ratione superioris. Scottus namque tenet, Divinam essentiam esse formaliter vitam intellectualem, & tamen essentia in communi non est formaliter intellectualis vita in communi. Hæc Gregorius. Cæterum sapientia, & bonitas in communi, & in genere, sunt idem, quas universaliter appellant dialectici: neque fas est ab humana cogitationis figura ad rei veritatem argumentationes deducere.

Opp. ultimo contra Gregorii sententiam. Hæc Nominalium opinio est eadem prorsus cum hæresi Aetii, atque Eunomii: Ergo falsa est, & penitus abicienda. Probatur aut. Eunomius assertabat quilibet Divina attributa differre tantum nomine tenus, ita ut omnia forent synonima, quibus ex parte objecti nulla subesset notionum diversitas, & qui unum percepiter, comprehenderet universa. Adversus hunc errorem.

R. P. Berti Theol. Tom. I.

N

ait

ait Basilius lib. i. *Quoniam igitur pactio non erit deridendum, si creandi virtutem substantiam esse dicat, si providentiam virius substantiam?* &c. Et infra: *Nonne manifesta est insania, si dicas proprium significatum unicuique nomini subjectum non esse, sed contra verborum vim decernas nomina omnia idem inter se valere?* Atqui Ariminensis defendit solam discrepantiam nominum; quibus ex parte rei significatae una eademque notio respondet: Ergo ejus opinio est heres Eunomiana. II. Aut Gregorius nominibus, quae dicuntur de Deo, idem tribuit significatum, aut diversum: Si idem prorsus, in eam incidit confusione synonimorum, quam exprobrat Eunomio Basilius: si diversum, oportet admittat aliquam differentiam rationis non solum ex parte intellectus cogitantis, verum etiam ex parte rei significatae, afferatque cum Cyrillo xxxi. Thesauri. *Non omnia ergo, quae in Deo sunt, & de Deo dicuntur, substantiam significant: reliquum est igitur in voce modo dicendi accidentia dicamus, quoniam modo accidentium ea intelligimus.* III. Eunomius neque negabat, neque negare poterat distinctionem connotatorum, credebat enim, se ex creaturis Deum perfecte comprehendere; & tamen Patres aliam notionum discrepantiam ab eo exigebant: Ergo praeter differentiam connotatorum admittenda est distinctio rationum ex parte objecti. Hinc Petavius post acerborem illam in sententiam Scotti censuram, quam supra commemoravi, ait: *Ad Actii, & Eunomii placita implicati videntur generis alterius Theologi, quos Nominales vocant, qui in iisdem illis proprietatibus solum nominum discrimen agnoscent; cum ne intelligentia quidem nostra invicem distincta sint.*

27.
Notanda de
Eunomii
sententia.

Ut plane his satisfaciam, & sententiam nostram ab omni vindicem Eunomianae haereseos suspicione, maximam inter utramque discrepantiam praepono. Eunomius itaque dicebat, varia, quae Deo tribuuntur nomina, eti diversa sunt vocibus, idem tamen sonare, & eamdem habere significatae. Basilius quoque, cuius in nos urgent testimonia, loco supradicto, ait, *omnia Dei nomina nullum in rei subjecta significatione habere discrimen.* Ad tertium respondeo, Eunomium nequam negavisse nominum, & connotatorum discrepantiam, sed in hoc pessime errasse, quod crederet, notione unius nominis Divinam naturam comprehendendi, cum singula nomina diversa connotent, & consignificant; & sermone nostro declaretur, *quod quis animo complexus est, non Dei natura,* ut ait Orat. xxxiv. Nazianzenus. Censura demum Petavii aut sententiam nostram non carpit, aut carpit Petavium ipsum: qui cap. xi. ejusdem libri num. v. probat ex Athanasio in lib. de decretis Nicæ-

frater Andreæ, quæ nomina significant eundem Petrum, sed consignificant diversa, nempe patrem, munus, præminentiam, consanguinitatem: & consequenter Divina attributa, quæ diversa consignificant, minime esse synonima; ita Gregorius dist. viii. art. 4. quæst. 2. Præterea Eunomius omnia attributa permiscebatur, etiam quæ maxime distant, eoque nitebatur, ut crederet, se Deum comprehendere si unum tantum Dei nomen perciperet. Contra Gregorius docet, omnia attributa diversas esse mentis nostræ affectiones, quarum una non Dei naturam in se, sed attingit respectum unius connotati duntaxat. Eunomius denique dicebat, nomina *ingeniti, creatoris, patris,* & quotquot dicuntur de Deo, quamquam ex diversis effectibus mutuata, eandem in nos excitare Divine naturæ notitiam: Gregorius noster docet, ea diversa nomina signa esse diversarum rationum, & cogitationum nostrarum, quarum unaquaque est Deo longe impar, quoniam ejus naturam non introspicit, sed vix unum ex pluribus terminis, quos consignificant. Distat ergo toto calo ab Eunomio Gregorius.

Quibus præmissis ad primum nego antec. non enim sunt synonima, quæ variis effectibus, aut terminos consignificant, esto in resubjecta nulla sit discrepantia. Ad id, quod sequitur, dico diversis Dei nominibus diversam subesse significationem, sed hanc secum afferre differentiam rationum, & cogitationum nostrarum, quæ rei significatae sunt prorsus extrinsecæ; idque demonstrat Cyrilus, dicens Divina attributa non significare substantiam in voce, modo dicendi: quo loco perperam Cardinalis Gotti, & Gaspar Juenin putant, Cyrilum designare differentiam rationum ex parte objecti. Basilius quoque, cuius in nos urgent testimonia, loco supradicto, ait, *omnia Dei nomina nullum in rei subjecta significatione habere discrimen.* Ad tertium respondeo, Eunomium nequam negavisse nominum, & connotatorum discrepantiam, sed in hoc pessime errasse, quod crederet, notione unius nominis Divinam naturam comprehendendi, cum singula nomina diversa connotent, & consignificant; & sermone nostro declaretur, *quod quis animo complexus est, non Dei natura,* ut ait Orat. xxxiv. Nazianzenus. Censura demum Petavii aut sententiam nostram non carpit, aut carpit Petavium ipsum: qui cap. xi. ejusdem libri num. v. probat ex Athanasio in lib. de decretis Nicæ-

28.
Solutio.

Nicenæ Synodi, omnia, quæ dicuntur de Deo, non esse synonima, sed discrepantem habere notionem, quia rem eamdem variis significationibus subiectam designant: *Ut cum dico*, inquit, *Jonæ filius, Princeps Apostolorum, piscator, Andreæ frater.* Atqui hæc nomina non singularem, sed divisam habent notionem, quia diversa connotant; & consignificant: Ergo ex hoc eodem capite omnium, quæ dicuntur de Deo, petenda est discrepantia.

PROPOSITIO III. Nulla intrinseca
Propositiō 3. compositio in Deo est admittenda.

Consequitur ex dictis: compositio enim est unio distinctorum, ideoque ubi non adinvenitur distinctio, nulla fieri potest compositio. Probatur tamen brevissime. Compositio, quæ excogitari potest in Deo, vel esset compositio ex corpore & spiritu, vel ex substantia & qualitatibus, vel ex natura & personis, vel ex essentia & existentia. Non datur in Deo prior compositio, quia corporeus non est, sed expers omnino materiae. Non compositio secundi generis, quia Deus non est bonus, justus, sapiens superadditis qualitatibus, sed ipse est sua bonitas, sua justitia, sua sapientia. Non compositio ex natura ac personis, quia hæc distinguuntur quidem ab invicem, sed sunt eadem omnino divinitas ac substantia. Non denique compositio ex essentia & existentia, quoniam in Deo non est aliud esse, aliud existere. Hæc omnia superioribus propositionibus fuerunt comprobata. Nullum ergo intrinsecum compositionis genus in simplicissima divinitate potest excogitari.

In his Theologi omnes convenient; discrepant tantum de compositione ra-

tionis: quam dari in Deo putant Nominales, præsertim Gregorius distinet. viii. discrepant de quæst. iii. quibus accessit Du Hamel, compositio negant alii communiter. Si quæstionem ita accipias, num de Deo pronunciari possit, quod sit substantia, & ratione nostra cogitari possit substantia genitus quomodolibet creaturis, Deoque commune, puto Deum esse sub genere; ait enim Augustinus in v. de Trinit. cap. 2. *Est tamen Deus sine dubitatione substantia:* & Damascenus lib. 1. Inst. cap. vii. *Genere summo continetur hæc corporis expers essentia, ut Deus, ut Angelus, ut animus, ut dæmon.* Si vero intelligatur quæstio, sine ex æquo enunciabilis ratio substantiae de Deo ac de creaturis; sive concipi possit in Deo genus aliquod *univoce*, ut inquit, *per differentias contraribile*, nego Deum comprehendendi sub genere: nam ait Clemens Alex. lib. v. Strom. *Deus neque genus est, neque differentia, neque species, neque individuum.* Boetius in libro de Trinit. *Substantia in illo non est vere substantia, sed ultra substantiam.* Castor & desicator est Theologia, si propter incommutabilem Dei simplicitatem, quemadmodum dicimus, Deus est ipsa sua bonitas, ipsa sua magnitudo, non vero subjectus est sua bonitati, sua magnitudini; ita dicamus, Deus est sua substantia, non, Deus comprehenditur genere, & subjicitur *prædicamento* substantiae: atque reminiscentes, quæ adolescentuli de decem Categoriis disputavimus, dicamus cum Augustino iv. Confess. cap. 16. *Falsitas erat quam de te cogitabam, non veritas; & signenta misericordia meæ, non firmamenta beatitudinis tuæ.*

C A P U T IV.

Ostenditur, Deum esse infinitum, immensum, atque immutabilem.

S U M M A R I U M.

1. Deus est secundum essentiam suam infinitus.
2. 3. Fis, & solvit duplex objectio.
4. 5. 6. 7. Probatur, Deum sua immensitate esse ubique.

8. 9. 10. 11. Proponuntur, & solvuntur quatuor objectiones.
12. 13. Deus est omnino immutabilis.
14. 15. 16. 17. 18. Variæ solvuntur objectiones.

De infinitate, imminitate, & immutabilitate Dei. **S**ophistam aliquantulum molestiore Gregorius & Scotus me fecerunt: sed redeo jam ad ingenium Tevedios *avvayos*, id est, compendio causam expediens. *Deus*, inquit Maximus Martyr apud Eutymium P. 1. tit. 2., *simplices est quia interminatus: interminatus*
R. P. Berti Theol. Tom. I.

quia & infinitus; comes est enim simplicitatis infinitas, quoniam re simplicissima non possumus cogitare maiorem: quo argumento utebamur & nos Cap. ii. hujus libri, prop. 4. Nunc ergo ab uno ad alterum progredimur attributum.

N 2

PRO-